

אל תדחיק, תקשיב: מה צועקת הנפש כשהיא מקנאת?

כבר 3334 שנה עומדים דרשנים בפרשת קרח ומדברים בגנות הקנאה: "מוריי ורבותיי, תדעו לכם: הקנאה מאמללת את האדם וגורמת לו לאבד הכול. הקנאי לא יצליח להשיג את מה שיש לזולת, ובסופו של דבר יאבד גם את מה שהיה לו". ועוד כהנה וכהנה.

אבל הדבר המדהים הוא, שגם בעוד 3334 שנה, בעזה"ש הרבה אחרי הגאולה השלמה, ימשיכו דרשנים וידברו על אותם הדברים: איך בימי הגלות כולנו סבלנו והצצנו אל תוך הצלחת של הזולת...

עם כל הסבל שמייצרת הקנאה, היא חזקה מאיתנו. שכן הקנאה מייצרת תמונה מושלמת של חיינו – שלא זכינו להם. היא מרימה אותנו לאשליה אודות חיים מושלמים ואז מנפצת אותנו לקרקע המציאות. זאת, אגב, הסיבה שאנשים מכורים לשיטוט ברשתות החברתיות, כי הן מאפשרות **לראות את עצמנו בגרסה המוצלחת**. אנשים בוחרים את החברים שדומים להם ומתאמלים לראות את עצמם בגרסה של אלו שנהנים מהחיים, מטיילים בעולם, משפחה נהדרת והצלחה כלכלית משגשגת. הרי אף אחד לא מציג בפייסבוק כישלונות, פיטורים מעבודה והפסדים בבורסה. הכניסה מותרת להצלחות בלבד. והקנאה משגשגת מזה, היא מכורה לבלוע עוד ממה שיש להם ואין לנו.

והשאלה הגדולה היא: למה עשה ה' ככה? כיצד יצר הקב"ה תכונה שתלטנית כזו שהופכת אותנו לאומללים? ביודענו שזה כל כך נורא, מדוע אף אחד לא מצליח לראות את הזולת מצליח?

אנו רוצים להעלות טענה מהפכנית: זה לא יעבוד לנו. לא נצליח להיפטר מהקנאה – כי **איננו אמורים להיפטר ממנה!** הקנאה בבסיסה היא רגש חיוני שאם נפעיל אותו נכון – הוא יהיה קרש קפיצה. הקנאה היא לא אויב, היא אחד הכלים העוצמתיים של הנפש כדי לצמוח. למעשה, הדבר הגרוע ביותר שיכול לקרות לאדם הוא שלא יישאר לו במי לקנא, שכל המועדפים שלו יסתלקו מהזירה.

הבעיה של הקנאה היא בקצוות שלה ולא במהות. ולכן **רק אם נקבל את הרגש עצמו ונקשיב לו** – נוכל מצד אחד **להשביע** אותו ומצד שני **לתקן את הקצוות הבעייתיים שלו**. לאידך, ככל שנכחיש את עצם הקנאה והלגיטימיות שלה – נתמלא אשמה ושנאה לעצמנו ולאלו שאנו מקנאים בהם.

הרעיון הגדול של המחשבה החסידית הוא, ששום תכונה אינה רעה, אלא רק **"המידה"** רעה. "מידה" מלשון גודל והתפשטות, שכן המידות הן משוחררות וחסרות רסן ולכן יוצאות מהמידה והטווח הנכונים. עבודת האדם עלי אדמות היא, לכוון את המידות למקום הנכון. כלומר, להקשיב לצעקה החרישית של הנפש, להבין ולקבל את הצורך הבסיסי שלה ולתחום אותו לתוך הקונטקסט הנכון.

נקפוץ אל הסוף ונסכם את תובנת השיעור באנקדוטה נהדרת: **זלמן אהרן ושלום בער היו בניו של האדמו"ר המהר"ש, הרביעי לבית חב"ד. זלמן היה יותר מבוגר, אבל כפי שקורה לפעמים, היה נמוך מאחיו הצעיר. ילדים רואים בקומת הגוף סימן לכוח ונוכחות וזלמן קינא באחיו הצעיר שעולה בגובהו.**

פעם חפר זלמן בור באדמה וביקש מאחיו להיכנס פנימה. הוא נעמד והכריז: "אני גבוה ממך". האימא החכמה והדעתנית שלהם, הרבנית רבקה, קראה לבנה ואמרה: "זלמן, לא זו הדרך. אם אתה רוצה להיות גבוה מאחך, תיקח אבן ותטפס עליה. אבל אל תוריד את אחיך..."

נחשוב: הרבנית לא פתחה בדרשה חוצבת להבות בגנות הקנאה: "זלמן היקר, אנחנו אוהבים אותך כפי שאתה וזה לא משנה מי יותר גבוה..."¹. ההיפך: היא הכירה בצורך הנפשי להיות גבוה מאחיו ורק לימדה את הילד להפוך את זה לקרש קפיצה. לכוון את הקנאה כדי לצמוח ולהגביה את עצמך¹.

¹ ההשלכות של התובנה הזו עצומות. הן נוגעות לכלל נטיותינו הטבעיות והגופניות, כתאוות האכילה, הממון והאישיות וכו'. ככל שנטעה לחשוב שעבודת ה' היא להכחיש את עצם נטיותינו הטבעיות, כך נדון עצמנו לכישלון, תסכול תמידי ועד כדי שנאה עצמית. הדבר דומה לאדם שיכחיש את הצורך שלו באכילה או בשינה, ברור

כדי להבין זאת היטב, נעלה ארבע קושיות גדולות בסוגיית הקנאה: א. איך נוכל להבין את המדרשים האומרים שמשנה רבנו בכבודו ובעצמו היה קנאי עצום? בעוד שרגילים לדבר על קרח כקנאי, האמת היא שמשנה עצמו היה טיפוס לא פחות שאפתן וקנאי קשות באלו שעמדו לצידו, אהרן ויהושע?

ב. איך זכה קרח לפרשה על שמו? כיצד יתכן שאין פרשה בתורה על שם משה, אבל יש פרשה על שם המתחרה הקנאי שלו – קרח?

ג. כיצד ניישב את הסתירה בין מאמרי חז"ל בגנות הקנאה ובמעלתה?

ד. מה כוונת המשנה "איזהו עשיר? השמח בחלקו", והרי מי ששמח בחלקו נתקע באותו מקום? בלי שאפתנות, רעבתנות ותחושת חסר, לא נפרוץ להישגים חדשים?

ב. נתחיל מההתחלה: פרשת "קרח" היא השלב האחרון בהתפרקות של דור המדבר. זאת הפרשה הרביעית בה נחרבים יסודות האמונה. לאחר שבחטא העגל מרדו **באחדות ה'**, בחטא המתאוננים כפרו **באהבת ה' אלינו ובנאמנותו**, בפרשת המרגלים מאסו **בארץ ישראל**, השבוע מגיע התור של השלד האחרון: **הסמכות של הצדיק**.

קרח יוצא להתקפה כנגד השליטה של משה רבנו. בוער מקנאה הוא לא מצליח להבין איך בן הדוד הראשון שלו, שהיה בסך הכול בן גילו וגדל עמו אצל אותה הסבתא, הופך להיות מלאך אלוהים ואילו הוא נשאר תקוע באותו מקום? הקנאה המרירה פורצת מקרבו והוא יוצא למלחמה כנגד משה ואהרן. הוא צעק מי מינה אתכם בכלל? באיזו זכות לקחתם לעצמכם את כל הסמכויות? הרי "כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה' ומדוע תתנשאו על קהל ה'?"

אנרכיה היא דבר מסוכן והקב"ה מגיב בעונש ייחודי שנברא עבור אותו הרגע. מעולם לא נענש אדם בצורה חמורה כזו: האדמה פותחת את פיה וקרח ובניו נבלעים בה.

וכאן עולה התמיהה הראשונה: איך חוטא נשכר? כיצד השתלט קרח על שם הפרשה והדמות הרעה שנבלעה באדמה, הפכה בסופו של דבר להיות הכותרת הנצחית שלה?

לא מדובר רק בבחירת מילים אסתטית, אלא בבעיה הלכתית:

1. יומא לח,ב: בן קמצר לא רצה ללמד על מעשה הכתב [כתיבת שם הוי"ה]. אמרו עליו שהיה נוטל ד' קולמוסין בין אצבעותיו ואם הייתה תיבה של ד' אותיות, היה כותבה בבת אחת [והמעלה בזה שלא מדבר באמצע כתיבת השם]... על בן קמצר וחבריו נאמר 'ושם רשעים ירקב' - אמר ר' אלעזר: רקביבות תעלה בשמות - **דלא מסקינן בשמיהו (רש"י: לא יקרא אדם לבנו שם אדם רשע).**

זאת ועוד: מעבר לאיסור הכללי להנציח שם רשע, ישנו רמז בשם "קרח" עצמו, שצריך במיוחד להשכיח ולרוקן אותו מקיום. המילה "קרח" היא מלשון "קרחת" – אזור ריק שאין בו כלום, ולומד מכך המהרש"א שצריך לרוקן ולהעלים את השם "קרח" מתודעת הציבור².

סנהדרין קט,ב: 'קרח' - שנעשה קרחה בישראל - רש"י: שנבלעו באדמה. מהרש"א: שמו נעשה קרחה בישראל, שלא יקרא עוד אחר בשם זה, כנאמר ביומא לגבי 'שם רשעים ירקב'.

במיוחד שהמילה "קרח" אינה המילה הראשונה בפרשה. הפסוק מתחיל "ויקח קרח", ואם כן יכולנו לקרוא לפרשה "ויקח" כמו "וירא", "ויצא" או "וישב"?

שמהר מאוד יתמוטט ויאבד הכול. לעומת זאת, כשמקבלים את עצם הצורך הגופני ומעניקים לו מענה, ניתן גם להשביע אותו וגם להגביל ולעצור כדי לקדש עצמנו במותר לנו.

² כנראה הכוונה ל"קרח" כשם פרטי, אבל להעיר שיש משפחה תימנית חשובה מרבני בני ברק בשם "קרח". כאן הובאה השערה שאבותיה של המשפחה היו משוררים כדרך בני קרח הלויים שבספר תהילים (<https://www.kikar.co.il/394250.html>).

אכן הרמב"ם קורא לפרשה בשתי שמות. כשהוא מפרט את ההפטרות לפרשת קרח בסדר תפילות כל השנה כותב: "העניינות שנהגו רוב העם לקרות מן הנביאים בכל שבת ומפטירים בהן ... [בפרשת] 'ויקח קרח' – ויאמר שמואל אל העם לכו ונעלה הגלגל וגו'".

אולם עובדה היא שמנהג ישראל הוא לקרוא לפרשה דווקא בשם "קרח", והדבר תמוה ביותר³.

ליקוטי שיחות ח/115: אם דורשת הגמרא לא לקרוא לילד על שם רשע, כל שכן שאין לקרוא פרשה בתורה על שם רשע, שהרי בכך מנציחים שמו בצורה נצחית, פי כמה יותר מאשר בקריאת שם פרטי. וקשה, הרי קרה היה רשע שלא עשה תשובה וכיצד ייתכן שפרשה שלמה בתורה תיקרא על שמו?

תמיהה שניה ועצומה: איך אפשר להבין את העובדה שגדולי הגדולים היו קנאים בהצלחה של סביבתם ורצו במה שהשיג הזולת? בעוד שרחל אימנו היא סמל הענוה, הוותרנות והשתקנות, דווקא עליה מעידה התורה שהיא קינאה במזלה הטוב של אחותה והתמלאה מרירות ועצבות:

2. בראשית ל, א: ותרא רחל כי לא ילדה ליעקב ותקנא רחל באחותה ותאמר אל יעקב הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי: ויחר אף יעקב ברחל ויאמר התחת אלהים אנכי אשר מנע ממך פרי בטן.

וכל אחד חרד לכבודה של אמנו הצדקת ושואל: לשם מה נחוץ ציון עובדת קנאת רחל באחותה? מה לא מספיק לכתוב שהיא כמהה בכל ליבה להיות אימא (בלי קשר לאחותה)?

אכן רוב המפרשים ובראשם רש"י, לומדים את הפסוק **לחיוב**:

רש"י: קנאה במעשיה הטובים, אמרה אלולי שצדקה ממני לא זכתה לבנים.

התורה באה לשבח את רחל, שלא איחלה חלילה לאחותה רע (כמו אחי יוסף שהחליטו בקנאתם לסלקו מהדרך). אלא להיפך: העריצה ושיבחה את אחותה שגדולה ממנה במעשיה הטובים וזכתה לבנים. ולכן פנתה ליעקב שילמד זכות עליה. כך שהקנאה בלשון התורה היא **לא בהכרח ביטוי גנאי**.

ברטנורא על התורה: הוצרך לפרש כן, שלא בא הכתוב לספר בגנותה של צדקת והקנאה היא מן המדות המגונות, שכך שנו חכמים הקנאה והתאוה מוציאים את האדם מן העולם. לכך פי' שקנאה במעשיה הטובים, **דשבח** הוא כדכתיב (משלי כג) 'אל יקנא לבך בחטאים כי אם ביראת ה' כל היום'.

אמנם התמיהה רבה ועצומה יותר: גדול הגדולים, משה רבנו, היה קנאי שרצה יותר ממה שיש לו. המדרשים מביאים שמה קינא בשני האנשים הקרובים אליו, אהרן אחיו ויהושע ממלא מקומו:

רש"י במדבר טז, ו: 'זאת עשו קחו לכם מחתות' – כך אמר להם: בדרכי העכו"ם יש נימוסים הרבה וכומרים הרבה וכולם מתקבצים בבית אחד, אבל אנו אין לנו אלא ה' אחד, ארון אחד, ותורה אחת, ומזבח אחד, וכהן גדול אחד, ואתם ר"ן איש מבקשים כהונה גדולה? **אף אני רוצה בכך!** הא לכם תשמיש חביב מכל היא הקטרת החביבה מכל הקרבנות וסם המות נתון בתוכו שבו נשרפו נדב ואביהוא ... והיה האיש אשר יבחר ה' הוא הקדוש.

זה מדהים. ברגע השיא של המאבק, כשמשנה פונה ישירות לאנשי קרח ומציע הסדר, הוא לא פותח בנאום חוצב להבות בגנות הקנאה, אלא אומר דבר הפוך: **"אף אני רוצה בכך"**. האמת היא שגם אני מקנא באהרן ורוצה להיות הכהן הגדול, אבל מה לעשות שיש רק כהן אחד וזה לא אני.

בעצם משה אומר, דעו שאני בן דוד של קרח וניחנתי באופי שאפתי כמו שלו. גם אני רוצה לזכות להיות האיש שמשרת את ה' בבית המקדש, אבל מה לעשות שלא נבחרתי לכך.

ואכן, שמעתי פעם רמז מבריק לטענתו של רש"י, שמה קינא באהרן אחיו. בהקדים: טעם המקרא "שלשלת" הוא תו נגינה נדיר, המופיע בסך הכול ארבע פעמים בכל המקרא:

³ **כיצד יש פרשה על שם "בלק", שהיה גוי רשע?** ראשית, הכעס על יהודי שכופר במשה הוא חמור פי כמה מאשר גוי חוטא. ועובדה היא שעונשו של קרח היה יוצא מגדר הרגיל. שנית, ראו לקו"ש כג/191 ששם הפרשה "בלק" בא להעביר מסר גדול, שהרע עצמו הוא כלי של הטוב והראיה שבלק הביא לברכות בלעם.

בראשית יט, יז: ויתמהמה ויחזקו האנשים בידו וביד אשתו ... ויצארו וינחהו מחוץ לעיר. **בראשית כד, יב:** ויאמר ה' אלוקי אדוני אברהם, הקרה נא לפני היום. **בראשית לט, ח:** וימאן ויאמר אל אשת אדניו, הן אדוני לא ידע אתי מה בבית וכל אשר יש לו נתן בידי. **ויקרא ח, כג:** וישחט ויקח משה מדמו ויתן על תנוך אذن אהרן הימנית ועל בהן ידו הימנית ועל בהן רגלו הימנית.

אבל מה קושר בין ארבע המופעים של טעם הנגינה הייחודי?

השלישית היא טעם עולה ויורד, כאדם שצועד הלך וחזור. היא מסמלת קרע פנימי, רגשות מעורבים ודיסוננס קוגניטיבי. טעם הנגינה הייחודי רוצה שנעצור ונאזין לסערת הלב, למאבק המוח והלב שפועלים זה נגד זה צעד קדימה ושני צעדים אחורה. הדוגמה הראשונה: המלאכים מושכים את לוט לברוך מהעיר, אבל הוא "ויתמהמהמהמהמה", הוא יודע שעליו לברוח, אבל מתקשה להתנתק. לאן ילך? לאן ימשיך? הרי כאן חבריו ומשרתו כשופט העיר, ואחריו המבול.

כך המקרה הבא: אליעזר מביט לצדדים ומחפש את הנערה, הוא מבקש מהקב"ה עזרה בזיהוי שלה, אבל בתוך תוכו לוחשת תפילה חרישית שהוא עצמו חושש להאזין לה: אולי תפילתי לא תתקבל ולא תצא הנערה. כי אז נקי אני משבועתי לאברהם ויכול לחתן את יצחק עם בתי האהובה שרוצה כל כך להקים ביתה עם שלשלת הזהב של אברהם ושרה.

במקרה השלישי אין צורך לומר: יוסף אומר לא, אבל הלב מתקשה לקום ולברוח. הרי היא התקווה האחרונה שלו. אם יאמר לא, תזרוק אותו לבור הכלא לכל ימיו ולא יראה את אביו לעולם.

אבל מה טעם השלשלת הרביעית? מה מיוחד במילה "וישחט" הרגילה? הרעיון מופלא: משה עוסק בשחיטת איל המילואים, שבדמו ימשח את אהרן לכהן גדול. זה רגע הפרידה שלו מכהונתו הקצרה ככהן בשבעת ימי המילואים והשרביט יעבור לאחיו. ולכן "וישחטשחטש", הוא שוחט ולבו בוכה. מזה את הדם וידין רועדות. (במיוחד לדברי הגמרא ורש"י המפורסמים, שמשה עצמו היה ראוי להיות כהן והפסיד הכהונה כקפידה על כך שסירב לילך למצרים).

ואחרי קנאת משה באחיו, הנה מדרש מדהים על קנאת משה ביהושע, ממשיכו וממלא מקומו:

דברים לא, יד: ויאמר ה' אל משה הן קרבו ימיך למות, קרא את יהושע והתייצבו באהל מועד ואצוונו **דברים רבה ט, ט:** הלך משה לשמאלו של יהושע ונכנסו לאהל מועד. ירד עמוד הענן והפסיק ביניהם. משנסתלק עמוד הענן הלך משה אצל יהושע ואמר מה אמר לך הדיבור? א"ל יהושע: כשהיה הדיבור נגלה עליך, יודע הייתי מה מדבר עמך?! צעק משה: **מאה מיתות ולא קנאה אחת!** [וביקש למות במהרה]. ושלמה מפרשה בשיר השירים: 'כי עזה כמות אהבה קשה כשאול קנאה' – זו אהבה שאהב משה ליהושע [והסתלקה בקנאתו בן].

מה הולך כאן? איך חונכנו ש"הקנאה מוציאה את האדם מהעולם" וגדול הגדולים לא מפסיק לקנא?

אחרי חוסר ההבנה בהנהגת משה, עולה התמיהה השלישית: הסתירה המפורשת בדברי חז"ל:

אבות ד, כא: הקנאה התאוה והכבוד מוציאים את האדם מהעולם.

מצד שני, אומרים חז"ל ונקבע להלכה:

בבא בתרא כא, ב: קנאת סופרים תרבה חכמה.

מותר להעמיד שני בתי ספר זה מול זה ואין לחשוש להשגת גבול, שכן, אדרבה, הקנאה תרבה חכמה. הקנאה תגרום למלמדים המתחרים לתת את כל הטוב שלהם למען התלמידים. ובכן, האם הקנאה מאמללת ומוציאה את האדם מהעולם או להיפך, מרבה ומעצימה חכמה?

לבסוף התמיהה הרביעית: איך מעודדים יהודי להיות "שמח בחלקו", והרי השמח בחלקו נתקע באותו מקום, בניגוד למצוות "בכל יום יהיו בעיניך כחדשים" ומצווה לשגשג ולהתקדם תדיר?

השאלה הזו עלתה בהזדמנות מעניינת: לפני 50 שנה בדיוק, בערב פסח תשל"ב, חגג הרבי מליובאוויטש את יום הולדתו השבעים. יצחק רבין, שהיה אז שגריר ישראל בווינגטון, הגיע לבית

770 בניו יורק כדי למסור את ברכת ממשלת ישראל לרבי. בראיון וידאו שנערך עמו, סיפר רבי הקיבוצניק והמחוספס על השיחה המרוממת. בין היתר העלה הרבי את השאלה האמורה: מה כוונת הדרישה "השמח בחלקו", והרי השמח בחלקו שוקע במקומו ומפסיק לכבוש יעדים חדשים?

כל השאלות מובילות לנתיב אחד: הכרח לומר שיש סיפור מתחת לסיפור קרח. מטרת הפרשה אינה לשלול את הקנאה כשלעצמה, אלא לבכות על האדם שפספס את ההזדמנות של הקנאה ונסחף איתה למקום הלא נכון.

ג. נפתח עם סיפור חסידי יקר ערך: רבי יקותיאל מהעיר ליעפלי ברוסיה הלבנה, היה אחד מדמויות ההוד ששמו מוזכר בהערצה. הוא היה עובד ה' בגופו ובנפשו, גדול בהשכלה ובעל מידות, שהאריך ימים עד כמעט מאה שנה וזכה לפגוש בארבעה אדמו"ר חב"ד, מהאדמו"ר הזקן עד המהר"ש.

אבל גדלותו האמיתית של רבי יקותיאל הייתה בסיפור חייו: הוא נולד כאדם פשוט, מוכר מלח, שלא בלט בשום תחום. כישורותיו היו מוגבלים והידיעות התורניות שלו מועטות. פעם עבר בעיר ליעפלי אברך צעיר, שחזר מליובאוויטש כשהוא נלהב מדברי החסידות ששמע מהאדמו"ר האמצעי. האברך ניחן בכישרון הסברה חי וחודר ללב ודברי האלוקיים זרמו מפיו כמרגליות מאירות. כולם התקבצו סביבו לשמוע עוד, חוץ מאדם אחד שהרגיש אומלל: ר' יקותיאל. הוא הקשיב, אבל לא תפס כלום. הקנאה באותו אברך הכתה בו. איש צעיר, אפרוח ממש, שלוהט בדברי אלוקים חיים. הוא חש כאילו זמנו תם ושקע בתוך עצמו.

לפתע ניצתה בו אש. למדן לא היה, אבל עקשן גדול היה. הוא אמר: אם הצעיר יכול – גם אני יכול. ר' יקותיאל ביקש מהאברך להתעכב כאן ככל שיידרש והוא יפצה אותו כלכלית. שלושה שבועות ישב עמו הצעיר, הסביר וביאר במיטב כישורו, אבל ללא הועיל. מוחו אטום.

ר' יקותיאל נסע לרבי, ובדמעות ביקש רחמים. תגובת הרבי הייתה: "אין דבר העומד בפני הרצון, כאשר רוצים באמת גם החושים מתרחבים". כעת ידע ר' יקותיאל שהוא ישיג את מבוקשו. הוא הודיע לבני משפחתו כי הוא נשאר כמה חודשים בחצר הרבי. הוא גייס את כל כוחות נפשו. הרגיל עצמו להתרכז בנושא אחד דקה ועוד דקה, ואחר כך חמש דקות וחמישים דקות ושעות ארוכות. הוא חזר שוב ושוב על אותו נושא, עשרות פעמים, עד שהרגיש כי נולד מחדש. מוחו נפתח.

ברבות הימים נעשה ר' יקותיאל לאחד מגדולי המבנים בתורת החסידות. ספרו המעמיק של האדמו"ר האמצעי - 'אמרי בינה' - נכתב במיוחד עבורו, והאדמו"ר ה'צמח-צדק' אמר עליו: "ר' יקותיאל הוא דוגמה חיה לדברי חז"ל 'יגעת ומצאת – תאמין!'".

כל המהפכה הזו למה? כי **מה שלא עשה הרצון – עשתה הקנאה**. רבי יקותיאל הפך את הקנאה לנשק גרעיני כדי לגבור על המוח האטום ולפרוץ למחוזות חדשים.

האופי האנושי ניחן בכמה רגשות חיוביים, שהוכתמו ביחסי ציבור גרועים. כעס, מתח, מרידות, קנאה וכו'. אבל זאת טעות איומה: המערכת הרגשית היא ארגז הכלים של הנפש. היא הדרך לחוות את החיים ולהגיב להם. התכונות כשלעצמן אינן רעות, אלא הזרועות לפעולה כדי להתמודד עם החיים. הנה: הכעס נועד להיות רגישים לעוול ולהגיב לו נכון. ההיפך מהכעס אינו שלוה, אלא אדישות וחוסר אכפתיות. הרגשת מתח היא הדרך להתכוון, להימתח ולהיות מרוכזים וממוקדים במטרה. הרי שום אישה יהודייה לא מפטפטת רכילות ולשון הרע בשעתיים האחרונות לפני שבת. היא לחוצה ודרוכה ועסוקה רק בדברים החשובים. המרידות היא הדרך של הנפש להזכיר לנו שהחיים חולפים על כלום.

ומעל הכול הקנאה: זאת הדרך להרים את הציפיות ולהציב יעדים גבוהים. האדם בטבעו עצל ועייף ונוטה להימנעות, יותר מאשר לעשייה. איזן הקב"ה את העצלות בזכות הקנאה. וכשאנו קולטים מישהו שהצליח יותר מאתנו ונשרפים בפנים, אין זה אומר שאנו קמצנים ושונאי אדם, אלא שאנו רוצים יותר מעצמנו ומבקשים הצלחה וחיים טובים יותר.

התועלת של הקנאה היא כפולה. הנה שני מאמרי חז"ל. הראשון מקורו במדרש וכאן מהספר "ערבי נחל" (אחד מראשוני החסידים בארץ, רבי דוד אייבשיץ, בעל מחבר לבושי שרד על השולחן ערוך):

3. ערבי נחל קדושים: הדומים ישנאו זה את זה, כמו בבראשית רבה לב: אומן שונא בני אומנתו.

קנאה מכוונת תמיד כלפי מי שדומה לנו. אדם נורמלי אינו מקנא בברק אובמה שהתמנה לנשיא ארצות הברית בגיל 45 או בנסיך ויליאם שיהפוך להיות מלך אנגליה. זה לא החיים שלו, השאיפות ותחומי ההתמודדות שלו. אבל אדם מקנא במוכר הנעליים ממול שמרוויח אלפיים דולר יותר ממנו.

וזאת התועלת הראשונה של הקנאה: היא מכוונת אותנו. היא מגלה את החלום הפנימי שלנו, מה אנו רוצים באמת לתרום לעולם. רגשות הקנאה מורים לנו בצורת חץ מהבהב על המטרות שהזנחנו והחלומות שוויתרנו עליהם. כמו חיישן לייזר רב עצמה, הקנאה מתביינת על המטרות ומגלה דברים נסתרים על עצמנו. בקיצור: "תקשיב לקנאות שלך ותדע מי אתה".

התועלת השנייה: **ילקוט שמעוני תהלים סימן תשכח: אמר הקב"ה: תקנא! שאלמלא הקנאה אין העולם עומד, אין אדם נוטע כרם, אין נושא אשה ואין בונה בית. אלמלא שקינא אברהם במלכי צדק, לא היה קונה שמים וארץ. אמר למלכי צדק [שהוא שם בן נח] כיצד יצאתם מן התיבה? אמר לו: בצדקה שעשינו שם... עם הבהמה וחיה ועוף. לא היינו יושבים, אלא נותנים לפני זה ולפני זה.**

אמר אברהם: ומה אלו שעשו צדקה עם בעלי חיים יצאו, אני אעשה בבני אדם שהם בצלמו של הקב"ה על אחת כמה וכמה. 'ויטע אשל בבאר שבע' – 'אשל' ראשי תיבות 'אכילה שתיה, לינה'.

הקנאה היא קטליזטור השינוי הגדול ביותר. הסיבה האמתית שאנשים מכניסים עצמם למחויבות העמוקה של נישואים ומשכנתא שקיצה לא נראה באופק, היא כי כולם עושים את זה. בבסיס כל עשייה, עומד הרצון להוכיח את עצמנו ולהיות טובים יותר.

הרעיון הוא שצריך להקשיב לקנאה ולהבין את הצעקה של הנפש. כשילד מקנא, איננו מחניקים את הצעקה. אנו מבינים את הצורך שעומד מאחורי המצוקה ונותנים לו מענה. וכך כשאדם מקנא במישהו שנוסע על רכב יפה ממנו או נראה טוב ממנו – הדבר מבטא צורך מסוים שלא בא על סיפוקו.

וכשם שאמורים הדברים לגבי קנאה, כך יסודם נכון לגבי שאר הנטיות הנפשיות. תאוות אכילה, ממון, אישות וכו'. הכול צרכים נעלים ביותר של הנפש כדי להתקיים, להתקרב אל החיים ולרצות בהם. ההיפך מתאוות אכילה ואישות הוא לא איפוק, אלא חרדה, דיכאון ופרישות מהחיים.

איפה בכל זאת הבעיה? למה 'התאוה והקנאה מוציאים את האדם מהעולם'? כי הנטיות הנפשיות הן מופרעות ומושלחות רסן. הרגש אינו מבוסס על היגיון, אלא על הרגשה עמוקה של אנוכיות ותאוות חיים. ולכן הוא מאבד את הגבולות ובורח מעבר לסביר ולנכון.

החולשה של הקנאה מתבטאת בכמה כיוונים: ראשית, אנו עוברים להתמקד בזולת, תחת ההתמקדות בעצמנו. במקום לקבל כוחות לחיזוק העבודה העצמית שלנו, אנו עוברים לחמוד את עבודתו של הזולת. שנית, פעמים רבות מתמקדת הקנאה באלמנטים חיצוניים שלא באמת יועילו לנו או שאיננו יכולים לשנות אותם, במקום להבין את הצרכים האמיתיים שיסבו לנו טוב.

נסביר: קנאה חיובית היא כזו ששואבת מהזולת השראה לעבודה הנדרשת מאיתנו. אנו רואים אותו מצליח בעבודתו כמוכר מכוניות, ואנו אמורים להסיק שגם אנו נוכל להסיק בשליחות העצמית שלנו. אבל אין כל טעם לחמוד את עבודתו שלו או את תחומי העניין בהם הוא מצליח (וקל חומר לא לאחל לו כישלון ח"ו), שהרי אין זו השליחות שלנו.

כבר הארכנו רבות בעבר אודות העובדה שלכל אדם פנים ואופי משלו. שכן. לכל אדם שליחות ייחודית משלו. ולכן אין טעם לקנא בתחומי של הזולת, שהרי "אתה לא יודע לעשות את שלו, אבל גם הוא לא יודע לעשות את שלך... ובכלל, אם אתה חומד את העבודה שלו, מי יעשה את העבודה שלך...".

שנית: קנאה חיובית היא כזו שמתמקדת בדברים החשובים באמת. לא פעם מתקנאים בהצלחתו החומרית של הזולת, אבל בדיעבד מתברר כמרדף אחרי הרכבת הלא נכונה.

למעשה: כשאנו חווים קנאה, עלינו לבחון בעצמנו, מה באמת חסר לנו, מה ימלא את חיינו באושר פנימי לטווח ארוך, והאם זה מסוג הדברים שאנו יכולים לשנות אותם או סתם יכבלו אותנו במעגל של הרס. אם נוכל לשנות טוב מאוד, ואם לא, נחשוב מה כן נוכל לעשות כדי למלא את הצורך הפנימי.

נסכם את השיעור עם שני טקסטים מיוחדים במינם מהרבי מליובאוויטש:

אגרות קודש יח עמוד קנז: במענה למכתבו... בו כותב אשר סובל מהעניין דקנאת סופרים, שמקנא חבריו המתמידים בלימוד יותר ממנו אף שגם נפשו חשקה בלימוד התורה בהתמדה ושקידה. ולפלא הדבר סגנון כתבו, שהרי אדרבה אמרו חז"ל 'קנאת סופרים תרבה חכמה' שלכן פשוט שעליו **להרבות מדה האמורה** [להרבות הקנאה!] על מנת להרבות בהתמדה ושקידה ועי"ז תתרבה הצלחתו בלימודים, וכבר ידוע מעלת מדה האמורה מיוסד על הכתוב 'ותקנא רחל באחותה'.

היום יום כד חשון: בעניינים הגשמיים צריך להסתכל במי שהוא למטה ממנו, ולהודות להשי"ת כי טוב על חסדו אתנו עמו. בעניינים הרוחניים צריך להסתכל במי שהוא למעלה ממנו ולהתחנן לה' שיתן לו דעה טובה להתלמד ממנו וכוח ועוז שיוכל לעלות בעילוי אחר עילוי

כעת נוכל לסגור את הפינות בהן פתחנו את השיעור: א. הפרשה נקראת על שם קרח, כדי להפיק מדרשו לקח רב משמעות: **לקנא!** כשרואים יהודי שנמצא במדרגה רוחנית גבוהה מאתנו – עלינו לקנא בו ולשאוף לפרוץ את המצרים של עצמנו. אחרי הכל, קרח רצה מעמד רוחני יותר נעלה. הצלחה חומרית הייתה לו, הוא היה הגביר של מחנה ישראל, הכסף הביא לו כבוד ובעייתונים הכלכליים הוא קיבל תמונת שער. אבל קרח רצה יותר: הוא רצה להיות "כהן גדול", הוא רצה להשיג גם מעמד רוחני גבוה – ואת התכונה הזו צריכים להעתיק ממנו: לקנא בעליונות החיובית של האחר.

עם זאת, קרח טעה: הוא רצה את מה ששייך **לאהרן!** במקום לקבל השראה לעשות יותר מהשייך לו! מהתפקיד שנועד לו – כגביר ועשיר שנותן צדקה ומעורר אחרים על נתינה ורגישות – קרח השתמש בקנאה כדי לחטוף את מה ששייך לאהרן – ועל זה נאמר "הקנאה מוציאה האדם מהעולם".

ב. מאותה סיבה, מקנא משה באהרן ויהושע. כי כשרואים יהודי משגשג ברוחניות וזוכה לקרבת ה', צריך לקנא בו. ואכן משה איחל להם כל טוב ולא רצה לקחת מהם כלום, רק איווה לזכות גם לעצמו.

ג. ההבדל בין "קנאה מרבה חכמה" ל"קנאה המוציאה מהעולם" מובן מעצמו.

ד. הרבי מפרש כך את המושג "השמח בחלקו" (תורת מנחם תשמ"ב ג/2-1661 ובכמה מקומות): הכוונה היא לשמחה **בחלקו בעולם**, היינו בתפקידו ובייעודו ששמור לו ולא בתפקידיהם של האחרים. אבל בתוך ייעודו גופא, עליו לשגשג ולצמוח בכל יום ולא להסתפק בהישגי אתמול.

ד. לסיום: אנו עומדים בערב ג' תמוז והלב מתגעגע לדמותו הייחודית של הרבי. זאת לא תהיה הגזמה לטעון כי "הרבי הוא הדמות המשפיעה ביותר על העולם היהודי במאה ה-21". תחשבו על הנתון הפשוט, על מה שאנו עושים עכשיו: חוזרים וארס מהרבי. ובכן בכמה בתי כנסת בעולם חוזרים היום ומדי שבת בשבתו רעיון מהרבי מליובאוויטש? כמה יהודים מקבלים מדי שבת השראה מהרבי?

אלפי בתי כנסת סביב כל הגלובוס בהם מתפללים מאות אלפי יהודים. זאת תופעה שאין לה אח ורע בתולדות הגלות: אדם עם כל כך הרבה נציגים שמשפיע מכוחם על כל כך הרבה יהודים.

מה סוד התופעה? איך השפעתו של הרבי הפכה להיות עצומה? הרבי לא עצר, לא נח, הוא מעולם לא הסתפק במה שהשיג. לפני שתבע מאחרים, היה בעצמו מודל מדהים של תביעה עצמית, התחדשות וחיוניות וזרימה שלא נגמרת. בכל יום חדש ראה הרבי קריאה לעשייה חדשה שעוד לא נעשתה, בכל כמה חודשים פרץ עם "מבצע" חדש, יוזמה עדכנית לכבוש את הלבבות. פעם זה "מבצע תפילין", אחרי כמה חודשים "מבצע מזוזה", "תהלכות ל"ג בעומר" וכיוצא באלו.

סיפור מיוחד במינו ששמעתי מבעל המעשה ואף התקשרתי אליו לרשום את הפרטים המלאים: הרב שמואל רבינוביץ הוא רב הכותל המערבי והמקומות הקדושים. בתוקף תפקידו הוא מחזיק מערכת

קשרים עם יהודים בעלי ממון ובעלי השפעה ברחבי העולם ואחד מהם הוא ג'רי גרפסטיין, שכיהן עשרות שנים כסנאטור יהודי בפרלמנט הקנדי.

לפני כמה שנים קיבל הרב רבינוביץ טלפון מגפרסטיין ובו הזמנה למסיבת יום ההולדת ה-80 שעורכים לו חבריו בקנדה. יומנו של הרב היה מלא והוא לא היה פנוי לצאת מהארץ, אז הסנאטור ביקש להתברך מהרב בטלפון. הוא סיפר כי הוא מתחיל פרויקט עסקי חדש בהשקעה כספית גדולה: הפצת עיתונים בסינית וביפנית בחוץ לארץ והוא מבקש ברכה מיוחדת להצלחה.

הרב השתתק. הסנאטור שאל למה הוא שותק, והרב ענה כי אינו יודע מה מברכים אדם בן שמונים שמתחיל פרויקט בחוץ לארץ בהשקעה של מיליונים. הסנאטור נהיה רציני וביקש לספר סיפור: "בכל פעם שחגגתי יום הולדת עגול של עשור בחיי, חטפתי משבר קשה. הייתי שואל את עצמי מה הספקתי? אחרים עשו הרבה יותר והגיעו להישגים משמעותיים יותר. כשהגעתי ליום ההולדת החמישים נפלתי במשבר אישי מוחלט ולא הצלחתי להמשיך בסדר היום שלי."

אשתי רצתה לעזור לי ואמרה: "בברוקלין יש רב חכם, תיסע לפגוש אותו". פגשתי את הרבי, אבל לא העליתי את המצוקה שלי. דיברנו מסביב, אבל הרבי חש ברגישותו שאני לא בסדר. הוא התעניין מה מעיק עליי וסיפרתי בכנות. הרבי הביט בי ושאל "האם אני יודע תנ"ך?". עניתי: "מעט". הרבי שאל מי היה המנהיג הגדול בהיסטוריה של העם היהודי? עניתי: "משה רבנו". הרבי שאל "באיזה גיל החל משה רבינו להנהיג את העם?". לא ידעתי והרבי השיב בעצמו: "שמונים שנה".

"אבל כיצד אדם בן שמונים לוקח על עצמו משימה של הנהגת עם מורכב כמו העם היהודי?", הרבי שאל וענה מיד: "כי משה רבנו אף פעם לא הביט אחורה. הוא לא שאל **מה כבר עשיתי?** תמורת זאת שאל: **מה מוטל עלי לעשות עוד?** וכל עוד מביט אדם קדימה ושואל מה מוטל עליו לעשות – הוא נשאר צעיר. כשהוא מביט אחורה – הוא הופך להיות זקן."

"כעת", סיים הסנאטור הקשיש את סיפורו באזני הרב רבינוביץ, "אני חוגג יום הולדת שמונים וזאת ההזדמנות עבורי לממש את הוראת הרבי מלפני שלושים שנה..."

אנו נמצאים כ"ח שנים אחרי ג' תמוז, שנים מאתגרות בהן סחטנו את הכוחות ל"ויקחו אליך שמן זית זך להעלות נר תמיד". כעת עולה הצעקה מעומק הלב "עד מתי? רצוננו לראות את מלכנו נאו ממש".

כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של **שלוחי הרבי ברחבי תבל**

ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' **שניאור** ורעייתו **יוכבד** שיחיו **מינסקי**
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב